

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ПРИМІСЬКОМУ РЕГІОНІ М. МИКОЛАЄВА

Патрушева Л.І.

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
вул. 68 Десантників, 10, 54003, м. Миколаїв
lpatruseva2@gmail.com

У статті автором обрано критерії оцінювання ключових точок екотуристичного маршруту: інформативний, естетичний, активний, економічний і комфортний. Результати оцінювання представлені в балах від 1 до 30. За результатами аналізу закладена мережа екологічних і туристичних маршрутів. Вони заплановані на 2–5 днів. У кожному з маршрутів активні дії чергуються з відпочинком під час зупинок. Розвиток екологічного туризму в сільській місцевості дасть змогу зберегти сфери незайманого характеру за рахунок коштів, отриманих від туристичного доходу туризму. *Ключові слова:* соціальний запит, екологічний туризм, визначне місце, екотуристичний маршрут.

Развитие экологического туризма в пригородном регионе г. Николаев. Патрушева Л.И. В статье автор выбрал критерии оценки ключевых точек экотуристического маршрута: информативный, эстетический, активный, экономический и удобный. Результаты оценки представлены в баллах от 1 до 30. По результатам анализа проложена сеть экологических и туристических маршрутов. Они запланированы на 2–5 дней. На каждом из маршрутов активные действия чередуются с отдыхом на остановках. Развитие экологического туризма в сельской местности позволит сохранить районы девственной природы за счет средств, полученных от туристического дохода от туризма. *Ключевые слова:* социальный запрос, экологический туризм, выдающееся место, экотуристический маршрут.

Development of environmental tourism in Mykolayev's suburban region. Patrusheva L. In modern conditions of financial restrictions of residents, recreation in the suburbs is most in demand. Recreational needs can be met without leaving far from the city. The author chose criteria for estimating the route: informative, aesthetic, active, economical, and comfortable. The results of the evaluation are presented in scores from 1 to 30. Based on the results of the analysis, a network of ecological and tourist routes was laid. They are scheduled for 2–5 days. In each of the routes, active actions alternate with rest during stops. The development of ecological tourism in rural areas will preserve the areas of virgin nature, at the expense of the funds received from the tourism income of tourism. *Key words:* social request, ecological tourism, tourist attraction, recreation, ecotourism route.

Постановка проблеми. Інтенсивний ритм життя, невинний потік зайвої інформації й зазвичай незадовільний стан середовища існування змушують міських мешканців шукати недоторкані куточки природи, аби відновити моральні та духовні сили. Тому вони починають звертати увагу на місця з уповільненим ритмом життя, гарними краєвидами, чистим повітрям і смачною й корисною їжею. Саме таким вимогам відповідають території з недоторканою природою, що залишилась здебільшого в межах об'єктів природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ). Крім того, створені там природоохоронні установи мають достатні засоби для задоволення пізнавальних та естетичних потреб відпочиваючих. А навколишня сільська місцевість, яка є дещо несподіваною та екзотичною для сучасної людини, що живе в місті, додасть незабутніх вражень у повсякденних потребах. Саме в селі є можливість змінити шалений темп на спокій. Але, крім тихого, розваженого відпочинку, в українському селі можна отримати цікаву, різноманітну інформацію про історико-архітектурну спадщину, автентичну культуру, унікальний побут, старовинні гастрономічні рецепти.

Актуальність дослідження. Задовольнити соціальне замовлення та попит відпочиваючих можливо за умов визначення їхніх уподобань, а отже, і ресурсного потенціалу території, придатної для рекреації. Актуальність організації мереж еколого-туристичних маршрутів сьогодні полягає в їх потенційному економічному та природоохоронному зиску, а також у тому, що вони є чи не єдиним дієвим механізмом забезпечення найбільш цікавої й масової форми екологічної просвіти. Залучити до активного пізнання навколишнього світу різні соціальні групи міських мешканців стане можливим за умови створення різноманітних маршрутів, які за своєю складністю, естетикою та інформативністю мають відповідати бажанням будь-яких категорій населення.

Метою дослідження визначено таке: оцінити можливі ключові пункти, виділити найбільш цікаві з них і на основі отриманих результатів розробити мережу туристичних маршрутів.

Досягнення поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- ознайомитись із досвідом дослідження потреб міського населення в екологічному відпочинку;
- окреслити регіон дослідження;

– визначити методіку оцінювання ключових, каркасних точок у приміському регіоні;

– провести оцінювання еколого-туристичної привабливості приміського регіону;

– розробити й обґрунтувати мережу еколого-туристичних маршрутів.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями. Стратегічне планування розвитку туризму в регіоні є складником Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2020 року та забезпечує цільову спрямованість на поліпшення якості життя населення як основного показника оцінювання сталого розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку рекреації на приміських територіях представлені в дослідженнях О. Бабчинської, О. Бейдика [1], Й. Гілецького, А. Голода [2], В. Данильчука [3], О. Любіцевої, В. Шуляка [4] та ін. Зважаючи на зростання соціального запиту на бюджетний, короткочасний насичений відпочинок, дослідження в цьому напрямі потребують подальшого розвитку й теоретико-методологічного обґрунтування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Інформація щодо розвитку туризму в Миколаївській області подана в роботах Т. Козаченко, Т. Чичкалюк, В. Кулакова, М. Романенко, А. Іванова та інших, проте окремо приміський регіон не досліджувався. У сучасних умовах фінансових обмежень мешканців саме він має найбільший попит, тому представлене дослідження є актуальним і своєчасним, має велике прикладне значення.

Новизна дослідження полягає в удосконаленні методіки оцінювання ключових пунктів екотуристичних маршрутів і застосування її на території поблизу м. Миколаєва.

Методологічне або загальнонаукове значення.

Проведене оцінювання може слугувати підґрунтям для оцінювання доцільності розвитку екологічного туризму на приміських територіях.

Виклад основного матеріалу. Туристично привабливою вважається територія, яка користується популярністю у відвідувачів. Приїхати туди їх заохочує наявність специфічних туристичних ресурсів, зручність транспортно-географічного положення й доступна для кожного інформація. Найбільш привабливими є території, де соціально-економічні, історико-культурні, етнографічні об'єкти поєднуються в комплекс із надзвичайними краєвидами, водоймами, придатними для купання та рибної ловлі, лісами, комфортними для прогулянок [5].

Аналіз сучасної ситуації щодо соціально-економічних потреб і можливостей міських мешканців, для яких проводилась представлена робота, довів, що є велике бажання отримати нову інформацію, естетичне задоволення, ексклюзивні вироби тощо протягом невеликого часового проміжку –

1–2 дні – та з мінімальними витратами на транспорт. Ці потреби можна задовольнити не від'їжджаючи далеко від міста. Тут доводиться враховувати сучасний стан транспортної інфраструктури. Тому для нас стало актуальним детально вивчити приміський регіон, а особливо ту його частину, що традиційно залишалася поза увагою фахівців у сфері туризму. Вибір регіону дослідження зумовлений запитом потенційних користувачів маршрутів. Відповідно до їхніх побажань і виходячи з туристичної логістики, ми сформулювали для маршрутів такі вимоги:

1. Екологічність – максимальний час перебування на природі, наявність об'єктів ПЗФ, пересування екологічними видами транспорту (пішки, велосипедом, на байдарках, яхтах тощо).

2. Інформативність – спостереження за цікавими об'єктами живої природи, відвідування історико-культурних та археологічних пам'яток, знайомство з етнографічними особливостями.

3. Естетичність – постійне знаходження в естетично привабливому місці, зупинки на оглядових майданчиках.

4. Активність – використання транспорту, що потребує певних фізичних зусиль, участь у квестах і майстер-класах.

5. Економічність – мінімізація транспортних витрат, проживання в сільських садибах і наметах.

6. Комфортність – оптимальна швидкість проходження, що врахує можливості кожного учасника, вибір найбільш сприятливого сезону, забезпечення якісного харчування та побутових потреб.

Маршрути прокладено, відповідно до перелічених вимог, по об'єктах, що отримали найвищий бал, за підсумками проведеного оцінювання. У ньому враховано як позитивні, так і негативні сторони кожного окремо взятого об'єкта [6]. Оцінка містить інформацію про їх кількісні та якісні характеристики, а саме:

– наявність цікавих для мандрівника природних та антропогенних об'єктів фортеці, костьоли, скелі, печери, об'єкти ПЗФ тощо;

– дорога (комфортність доїзду до об'єкта, наявність дерев, покриття, мальовничість);

– наявність оглядових майданчиків (краєвид на кожному з майданчиків, що потребує окремої оцінки);

– місця ночівлі (наметовий табір, приватний сектор – агрооселі, готелі);

– водні об'єкти (зручний підхід до води, безпечний рельєф дна, сприятливий ґрунт);

– наявність джерел і якість питної води;

– туристичні «родзинки» (можливість спостерігати за представниками рідкісних та унікальних видів рослинного і тваринного світу, музеї, автентичні ремесла, ферми, фестивалі, розважальні комплекси);

– пункти харчування (можливість скоштувати неповторні, традиційні, місцеві вироби);

– можливість збирання лікарських трав, грибів, рибальство.

Усі вищеперелічені характеристики є позитивними, відповідно, наявність кожної з них збільшує привабливість об'єкта. Проте є також і негативні риси, які можуть привабливість зменшувати:

– наявність небезпечних тварин (плазунів, комах);

– активна фаза впливу алергенних рослин.

Для кожної характеристики визначалась кількість балів. У підсумку обчислювалась їх загальна кількість [6; 7]. Відрізки між населеними пунктами оцінювались разом із наступним населеним пунктом. Максимально можлива оцінка становила 30 балів, отримані результати подано на рисунку 1.

Під час оцінювання ми також урахувували кліматичні особливості регіону. Аналіз привабливості проводився лиш для теплого сезону року з 1 квітня до 15 жовтня, проте цей період за погодними умовами також є неоднорідним, тому залежно від умов руху маршрутом ураховані такі особливості, як спека влітку, квітнення цікавих рослин, привабливість краєвиду з урахуванням кольорової гами по сезонах, купання у водоймах тощо.

За підсумками проведеного аналізу нами прокладено мережу еколого-туристичних маршрутів. Наприклад, деякі з них:

– пішохідні: Ковалівка – Андріївка – Варюшине – Покровка, Криворіжжя – Підлісне – Новосафронівка – Богодарівка – Кам'янка;

– велосипедні: Петрово-Солониha – Трихати – Ковалівка – Андріївка – Варюшине – Покровка, Троїцьке–Криворіжжя–Підлісне–Новосафронівка–Богодарівка – Кам'янка;

– водний: Петрово-Солониha – Трихати – Пески – Себіне – Ковалівка – Андріївка – Варюшине – Покровка;

– мішаний, що складається з двох частин: водної – Миколаїв – Петрово-Солониha – Трихати – Ковалівка – та пішохідної – Ковалівка – Андріївка – Варюшине – Покровка.

Маршрути розраховані на 2–5 днів. У кожному з маршрутів активні дії чергуються з відпочинком під час зупинок, де обов'язковою є екскурсія, центральним елементом кожної екскурсії має бути історико-культурний, археологічний або природний об'єкт, наприклад, турецька фортеця в с. Покровка, музеї німецьких колоністів у с. Катеринівка, католицький костюл у с. Степове тощо.

Позитивні емоції під час проходження маршрутів будуть формуватись завдяки необтяжливому фізичному навантаженню в подоланні незначних відстаней в умовах рівнинного рельєфу, зміні різних типів рослинності (степові та лісові масиви), а також гарантованими гарними краєвидами протягом усього маршруту [7].

Головні висновки. Розвиток екотуризму в регіоні зумовить таке:

– розвиток сільського туризму, що дасть змогу вирішити соціальні питання самозайнятості, відповідно, і матеріального забезпечення місцевих мешканців. Бажання залучити більшу кількість відпочиваючих стимулюватиме підвищувати комфортність умов проживання господарів садиб;

– проведення комплексу природоохоронних заходів з метою покращення екологічної ситуації в регіоні, здійснення постійного моніторингу природних територій;

– облаштування місць для відпочинку у виділених мальовничих лісових ділянках, на берегах річок та озер; створення в області мережі доріг, стежок, спеціальних маркованих туристичних, спортивних, екологічних маршрутів;

– розвиток мережі малих приватних готелів сімейного типу уздовж туристичних маршрутів сільського (зеленого) й екологічного туризму;

– будівництво й реконструкцію під'їзних шляхів до сільських і віддалених населених пунктів, що визнані перспективними з погляду рекреаційного й туристичного продукту;

– проведення рекламних кампаній у пресі з метою формування іміджу Миколаївської області для відпочинку;

– створення рекреаційних сайтів і порталів у мережі Інтернет (надання необхідної та різнопланової інформації про об'єкти й послуги рекреаційної сфери області з можливостями вибору та замовлення потрібних послуг);

Рис. 1. Оцінка ключових пунктів екотуристичних маршрутів приміського регіону

– стимулювання створення громадських організацій та об'єднань туристичних підприємств для захисту колективних інтересів виробників туристичного продукту;

Покращення інфраструктури й обслуговування по кожному із зазначених вище компонентів екотуристичної індустрії в Миколаївській області в подальшому призведе до зростання показників розвитку туристичного комплексу регіону.

Перспективи використання результатів дослідження. Екологічний туризм, що базується на сільських населених пунктах, дає додаткову можливість для загального розвитку навколишніх територій, не вимагаючи надвеликих капіталовкладень, і ство-

рення облаштованих робочих місць. Для сільських мешканців розвиток екологічного туризму є одним зі шляхів вирішення низки соціальних проблем: зайнятості населення, розвитку інфраструктури, покращення комфортності побутових умов, реалізації продуктів сільськогосподарського виробництва, підвищення загального культурного рівня та патріотичного виховання місцевих мешканців, прибирання сміття тощо.

Екологічний туризм, розвинений на сільських територіях, дасть змогу зберегти куточки незайманої природи, сприятиме примноженню природних цінностей за допомогою екологічної просвіти й за рахунок коштів, спрямованих із прибутків від туризму.

Література

1. Бейдик О.О. Пріоритети регіонального розвитку туризму і рекреації в Україні. Україна: географічні проблеми сталого розвитку: зб. наук. праць: у 4 т. Київ: ВЛГ Обрії, 2004. Т. 2. С. 167–168.
2. Голод А.П. Рекреаційно-туристичні об'єкти приміської зони м. Львова: компонентна та територіальна структура. Проблеми активізації рекреаційно-оздоровчої діяльності населення: матер. VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Львів: Вид-во ЛДУ ФК, 2008. С. 11–14.
3. Данильчук В.Ф. Методология сравнительной оценки объектов и территорий туристического назначения. Культура народов Причерноморья. 2006. № 74. С. 36–39.
4. Шуляк В.В. Про сучасний стан і проблеми розвитку сфери відпочинку і туризму в Україні. Містобудування та територіальне планування. Київ: КНУБА, 2006. Вип. 23. С. 358–361.
5. Патрушева Л.І., Сербулова Н.А. Перспективи розвитку екологічного туризму в Миколаївській області. Ольвійський форум – 2014: Стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. С. 81–83.
6. Патрушева Л.І. Різномірнева оцінка туристичної привабливості регіонів. Могилянські читання – 2014: Всеукраїнська науково-методична конференція «Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. С. 127–128.
7. Патрушева Л.І., Маркач Н.М. Оцінка еколого-туристичних ресурсів Миколаївської області. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. С. 54–59.